

Проф. др Нада Вилотијевић

Учитељски факултет

Београд

UDK: 371.95

ISSN 1820 - 1911, 14 (2008), p. 621-629

УЛОГА ПОРОДИЦЕ У РАЗВИЈАЊУ САМОПОУЗДАЊА ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ

Резиме: *На развој даровите деце утичу и други чиниоци међу којима је и самопоуздање. Поуздани појединци верују у себе и своје могућности. Ово осећање се почиње развијати у породици. Развијање унутрашњег самопоуздања се темељи на: самоспознавању, родитељској љубави, подршци, јасним циљевима и планирању. Познавање својих могућности утиче на развијање самопоуздања. Навика и уметност постављања себи јасних, достижних циљева развија самопоуздање, успешност и унутрашњу мотивацију даровитих. Планирање је утицај на будућност. Навика планирања као избора алтернатива и приоритета се утемељује у породици. Правило шест "н" ваши за све али је посебно делотворно за талентоване који могу допринети више од других (мање талентованих). Ово правило гласи: претходно планирање, производи повећану продуктивност.*

У развијању самопоуздања талентоване деце веома је значајна: родитељска љубав, подршка, узори и односи у породици.

Кључне речи: *развијање самопоуздања даровите деце, самоспознавање даровитих, родитељска подршка даровитим.*

У развијању способности талентоване и не само талентоване деце, као што је познато, велику улогу има породица. Породица је место одакле сви крећемо. У породици се утемељују одређене црте личности, стичу одговарајући обрасци понашања који утичу на квалитет, успешност и искоришћеност интелектуалних капацитета даровите деце.

Поузданост је значајан ослонац развијања интелектуалних и креативних потенцијала даровите деце. Шта је самопоузданост.

Самопоуздање је основа за животну радост, даје нам снагу да радимо сматра Ф. Шилер (Прихожан, Београд, 1996). П. Вајнцајт дефинише сампоуздање као способност да се ослањамо на себе, то је смелост мисли осећаја и поступака (А. Прихожан, Београд, 1996). Самопоуздање је веровање појединца у себе, веровање у своје могућности да ће проблеме и препреке увек

успешно решити. То је унутрашњи позитиван осећај да су постављени циљеви достижни и оствариви ангажовањем својих унутрашњих интелектуалних потенцијала.

Треба разликовати унутрашњу од спољне поузданости. Унутрашња се темељи на самоспознавању својих способности, развијеној љубави према себи, умешности постављања јасних, достижних циљева, позитивно усмереном размишљању, овладаним техникама рационалне организације рада и адекватном задовољавању својих развојних потреба и интересовања. Спољње самопоуздање помаже појединцу да се покаже спољњем свету да је сигуран у себе. У спољње самопоуздање спада квалитет комуникације (способност да слушају друге, како да са површних пређу на дубљи ниво разговора и слично). Самоувереност (да изразе своје потребе директно и без увијања, да примају и дају конструктивну критику и слично) самопредстављање (да остављају позитиван утисак, стичу поверење других и слично), емоционална контрола (верују у себе, не брину да ли ће се понашати непредвидиво, ефикасно излазе на крај из сукоба и слично).

Уравнотежен однос између унутрашњег и спољњег самопоуздања постиже се суперпоузданост. Гејл Линденфилд наводи пример негативног утицаја родитеља познате браће Кенеди којима њихов отац (Џо Кенеди) упућује сугестију: "Не рачуна се оно какви сте, већ шта други људи мисле да сте"). Оваква филозофија, како аутор даље наводи, вероватно је кривац за проблеме поменуте браће да пронађу сопствени мир упркос високим способностима јер су се превише посветили у истицању спољње сигурности. Међутим, много је деце која су пуна унутрашње сампоузданости али не успевају да то покажу другима. Потребно је да породица пружи довољно добру меру унутрашње и спољашње самопоузданости. Наравно нужно је да се стекну довољно квалитетна знања из родитељства. Самопоуздање се стиче или губи. Како бити успешан родитељ у подстицању даровите деце и развијању самопоуздања је веома важан, сложен и комплексан проблем. Овај проблем се може решавати сталним оспособљавањем родитеља за своје веома одговорне родитељске и васпитачке функције.

Темеље унутрашњег самопоуздања чине:

Задовољавање и развијање потреба за љубављу. Ова потреба је примарна социјална потреба (Маслов). Адекватним

њеним задовољавањем се развијају остале у хијерархији људских потреба. Свако жели да буде вољен. Вољена особа воли себе а то је услов да воли и остале. Појединац мора бити задовољан собом да би био самопоуздан. Породица својом љубављу упућује снажну подршку деци и развијању њиховог самопоуздања. Вољено дете воли остале. Развија добре социјалне односе и тиме стиче подршку околине за своје понашање. Родитељска љубав је незаменљива. Познате су велике негативне последице ускраћивања родитељске љубави посебно у раном периоду дечијег развоја. Из адекватно задовољене потребе за љубављу развија се осећај сигурности која чини основу самопоуздања деце.

Одсуство љубави према себи, пажње и бриге о себи је основни узрок многих проблема и тешкоћа у животу појединца. Зашто је важно волети себе. За одговор послужићемо се књигом Ериха Фрома: *Способност да се воли – истраживање природе љубави* у којој он наводи "Љубав је истина заинтересованост за живот и развој онога према коме ми доживљавамо ово осећање". Многи лекари – психијатри сматрају да узрок озбиљних обољења, као што су неурозе, лежи у неспособности да волимо себе. Прихватање себе, љубав према себи психолози сматрају сложеном творевином. **Ја**-концепција у коју је укључено целокупно знање, човекова слика о себи, систем многобројних самооцена и облика понашања. А. Маслов сматра да се у основи вредносног развоја личности налази тежња за самоактуелизацијом тј. откривања својих јединствених потенцијала. Своју теорију Маслов је утемељио проучавајући биографију истакнутих личности (А. Швајцера, Б. Спинозе, Џ. Вашингтона, А. Анштајна и др.). Међу карактеристичним особинама њихових личности је висок ниво самоприхватања, самопоштовање утемељено на развијеној љубави према себи. Порука многих умних научника, психолога је волите себе. Припадам себи и зато могу да изграђујем себе. Права љубав о себи претпоставља трезвену самоанализу и јасну самоконтролу и самовредновање.

Човек који не воли себе је несигуран, непоуздан. Несигуран појединац скрива своје жеље и потребе. Уздржава осећања. Не изражава их директно и непосредно. Она с времена на време само "пробију" у виду "експлозије", "ерупције". Избегава комуникацију с људима, избегава ситуације које могу да угрозе његову слику о себи.

Упознавање својих интелектуалних, креативних и других вредности чини основу веровања у себе. Ствара услове да заволи себе. Да заволи своје вредности и да ради на њиховом развоју и примени. Самоспознавањем себе дете постаје опуштено, постаје онакво какво јсте. Постаје сигурно, самоуверено, самопоуздано. Спознавању себе детету и родитељима могу послужити Киплингових "шест верних слугу", а њихова имена су **шта, зашто, када, како, где и ко** (Шта ти мислиш о томе?, Како се осећаш када итд.). Расправе родитеља и деце помажу да охрабре децу да раде послове који нису увек најлакши. Охрабрењем, указивањем подршке, разговором о узроцима су незаобилазни поступци развијања самопоуздања. Примери и изори су најједноставније а најјаче средство утицаја на младе.

Управљање развојем поуздања путем похвале је најбољи облик подршке родитеља талентованој деци. Прихватљива критика која указује, храбри, подстиче је путоказ развијања самопоуздања и образац како деца треба да се критички односе према свему што треба мењати и усавршавати. Самопроцена је интегрални део критике и јачања самопоузданости.

Постављање јасних и достижних циљева представља један од темеља изграђивања самопоузданости талентоване деце. Циљ је идеална слика жељене будућности. То је светла тачка којој се тежи. Самопоуздање се утемељује на јасноћи достижних циљева.

Појединац највише губи одуговлачењем у реализацији постављених циљева. Без првог корака нема ни завршног у реализацији постављеног циља. Он се мора учинити без одуговлачења. Утицајем родитеља деца се морају оспособити да одлуче шта заправо желе. Најгоре је да нешто раде што уопште није ни трребало да раде. Пре него што се почнемо пењати уз мердевине успеха треба проверити да ли су оне добро ослоњене на зграду. Децу треба навикнути да размишљају пишући. Кад се циљ ставља на папир добија опипљиву форму. То је нешто што можете да видите, додирнете. Циљ који није написан је пушта жеља која брзо "одлети", оде у заборав. Утврђено је да размишљање записивањем циљева има чудну подстицајну моћ. Планирање је утицај на будућност. Многи догађаји и резултати се не би догодили, или се не би догодили на начин како су се одиграли, да није било планирања. То је селекција приоритета у

учењу, експериментисању, изради производа или било чега другог. Оспособљавање деце у рационалној организацији утиче на оптимизацију учинка учења и рада талентованих. То је стварање могућности да талентована деца ангажују горњу страну својих интелектуалних могућности. Утврђено је да планирање снажно утиче на учинак учења и рада уопште. Један минут планирања поштеђује 10 минута ефективног рада. Свако дете, посебно талентовано, треба да стекне навику планирања свога рада у породици. Позната је формула значаја планирања изражена у пет П (Претходно, Планирање, Производи, Повећану Продуктивност). Одређивање приоритета у учењу и раду снажно утиче на ефекат учења сваког појединца, а нас у овом раду због већег доприноса, посебно интересују даровити. Сматра се да у листи од десет задатака, делова новог градива и слично два задатка имају већу важност од осталих осам задатака. То се изражава у формули 20/80. Двадесет одсто важних задатака утиче на 80% виших резултата. Почетна тачка високог учинка (у нашем примеру даровитих) јесте идентификовање области кључних за резултате учења.

Упознавање даровите деце са поступцима дефинисања циљева, планирања и утврђивања приоритета сигурно би повећало њихове резултате. Улога родитеља у оспособљавању деце за рационалну организацију рада јачала би самопоуздање и утицала на бољу искоришћеност интелектуалног капацитета и других потенцијала даровите деце.

Позитивно размишљање је један од кључних чинилаца јачања самопоуздања. Негативна усмереност размишљања је веома честа појава у понашању одраслих што се преноси и на најмлађе. Трагање за тамном уместо за светлом страном понашања појединца постала је наша свакодневна пракса у комуникацији. Оваква негативна усмереност преноси се и на најмлађе. Неповољне друштвене околности, неповољни токови у економији, низак стандард генерира песимизам, нерасположење и у породицама у којима одрастају млади. Негативно размишљање нагриза и самопоуздање. Како помоћи деци да позитивно размишљају. Како помоћи деци да дан започну позитивним размишљањем. Како помоћи деци да сваки дан заврше позитивним размишљањем. Треба обесхрабрити децу да о себи говоре негативно. Позитивно усмерење у стилу "Ја то могу урадити" утиче на унутрашњу позитивну готовост, усмереност, приправност да се остваре позитивни резултати. У

болесном друштву када једни о другима говоримо неповољно и када успешност појединца омаловажавамо уместо награђујемо, тешко је васпитавати самопоуздање код младих.

У неким изворима се истиче да је негативно размишљање постало саставни део западне културе. То се данас снажно испољава и код нас. Један систем вредности који је развијен у претходном друштву нестаје, а нови систем није утемељен. Себичност, лицемерје и трка за стварима и гомилање предмета утиче на духовно осиромашење па и на негативну усмереност појединаца у њиховом размишљању. То постаје свакодневница и наше породице у којој одрастају млади и талентовани. Такво неповољно окружење отежава и развијање позитивног размишљања младих и јачање њиховог поуздања.

Једна поучна прича отвара проблем моралне усмерености и позитивног размишљања као темеља развијања самопоуздања код деце. Човек је одвео кћерку на карневал и она је одмах отрчала до киоска и тражила бомбоне. Када јој је продавац дао велику кесу бомбона, отац је упитао: "Драго дете, да ли си сигурна да можеш све да их поједеш?" "Не брини оче", одговорила је... "Ја сам много већа изнутра него споља". Ево шта је позитивна усмереност – бити већи изнутра. (Ц. Масквел, Финеса, 2007.

О развијању самопоштовања и самопоуздања написане су многе вредне књиге, вежбе и разрађени методички поступци јачања самопоуздања. Шта појединац може урадити да дан започне са позитивним емоцијама и позитивном усмереношћу говори и једна вежба "Сунчев зрак": Немојте устајати одмах кад се пробудите. Дозволите себи да још 15 минута останете у кревету затворених очију. Лезите и замишљајте да се непосредно пред вама појавио сунчев зрак. Онда вам се приближава и милује ваше руке, тело, додирује сваку црту вашег лица. Он постаје све шири и шири. И ево ви се потпуно купате у том сунчевом зраку. Удахните сунчеву светлост. Она вас испуњава, пролази од главе до врхова ваших прстију. Осмехните се. Устаните. У току следећих пет минута певушите или се једноставно смејте (А. Прихожан, како постићи самопоуздање, ЦУРО, Београд, 1996.

Како се "бранити" од негативног размишљања. У понашању сваког појединца постоји лепша страна. Постоји оно што је лепо. Што чини светлу страну његове личности. Позабавите се том позитивном страном. Будите истраживачи

лепога, поносног и пријатног. И један принцип кога се треба придржавати: О појединцу никада не треба негативно говорити ако он није присутан. Народ је то лепо рекао: "Хвали на сва уста, а куди у четири ока". Или да парафразирамо речи М. Горког: "Човеку увек треба прилазити с поверењем, верујући да у њему преовладава добро". И биће тако. Људи су онакви каквим их желите видети. Посматрајте их "лепим очима" и њима ће бити лепо, а вама такође. Хранићете и њих и себе лепом духовном храном.

Поред унутрашње постоји и спољашња сигурност која помаже појединцу да се покаже, да промовише своју унутрашњу сигурност. Оне су међусобно повезане и условљене. Чине хармоничну јединствену целину суперпоузданости. Вештина добре комуникације (вештина слушања, разговора, манири, невербална комуникација, духовитост и слично). Поступци самопредстављања, овладавање техникама самоуверености и истицања, делотворно познавање својих права, прављење компромиса чине нека од питања спољашње сигурности.

Развијање самопоуздања једно је од кључних питања подстицања даровитих у реализацији њихових циљева према мери својих надпросечних способности.

Закључак

Породица као заједница и место одакле свако од нас креће својом стазом развоја има велики и непроцењив утицај на васпитање даровите (и не само даровите) деце. Даровити представљају посебно велико богатство сваког друштва. Правилним коришћењем њихових потенцијала може се убрзати друштвено-економски развој. Надпросечна способност даровите деце не може бити довољно искришћена ако се не ради на њиховом развоју. У развијању способности даровите деце назначајнију улогу има породица. Она мора бити оспособљена за ову своју функцију. Довољно добри родитељи морају поседовати и одговарајућа педагошка и психолошка знања у подстицању и васпитању даровите деце. Истина, образовни профил родитеља данас је много бољи него неколико деценија раније, када велики број родитеља није имао ни основно образовање. Међутим, оно што данас силно недостаје је стабилан систем оспособљавања појединца за одговорно

родитељство. Одговорно родитељство укључује и педагошко образовање породице за рад са даровитом децом.

Развијање унутрашњег и спољашњег самопоуздања деце се темељи на:

1. Самоупознавања даровите деце са својим интелектуалним потенцијалима. Ово упознавање се одвија на делатан начин у чему је посебно важна подстицајна улога родитеља.
2. Самоупознавање је основа да деца заволе себе, да заволе своје потенцијале како би стекли довољно квалитетну самопоузданост. Самопоуздање је важан ослонац и корак у неговању успешности даровитих.
Потреба за љубављу је једна од примарних социјалних потреба појединца. Свако жели да буде вољен. Адекватно задовољена потреба за љубављу "рађа" нову потребу за сигурношћу. Сигурност чини окосницу осећања самопоуздања појединца. Појединац у људском смислу израста кроз задовољавање и развијање појединих у хијерархији социјалних потреба.
3. Оспособљавање детета да уме себи поставити јасне и достижне циљеве што омогућује да они код себе граде осећај самопоуздања. У развијању осећања самопоуздања путем ефикаснијег рада и учења је важно да деца умеју планирати свој рад. Планирање је утицај на будућност. То је прозор у будућност. Размишљање о циљевима путем записивања има своје посебно место и значење. Из списка ближих и даљих циљева деца треба планирањем да утврђују приоритете. Све ово представља поступке рационалне организације рада и вођења даровитог детета до успеха. Успешност утиче на формирање повољне слике о себи. Јача самопоуздање појединца у нашем примеру даровитог детета.
4. Равнотежом између унутрашњег и спољњег самопоуздања ствара се осећање суперпоуздања даровитог детета. У развијању самопоуздања значајно место има позитивно размишљање. Позитивна усмереност на препознавање онога што је позитивно и бављење том светлом страном неког понашања доприноси формирању самопоуздања појединца. Улога родитеља у усмеравању деце на корисне и вредне стране неког стања, појаве или поступка доприноси јачању самопоуздања даровите деце и њихове веће успешности у раду.

Литература:

- Г. Линденфилд (2003): *Самопоуздање деце*, Плато, Београд.
- А. Прихожан (1996): *Психолошки приручник или како стећи самопоуздање*, ЦУРО, Београд,
- В. Гласер, (2001): *Сваки ученик може успјети*, Алинеа, Загреб,
- Тоел, Е. (2004): *Моћ садашњег тренутка*, Чаробна књига, Београд, 2004,
- Станојловић, С. (2002): *Разумјевање младих*, Филозофски факултет, Бања Лука,
- Станојловић, Б (2008): *Педагошка дијагностика*, Просветни преглед, Београд,
- Сузић, Н. (2005): *Педагогија за XXI вијек*, ТТ Центар, Бања Лука,
- Трејси, Б. (2003): *21 начин да превазиђете одуговлачење и постанете ефикасни*, Финеса, Београд.
- Гојков-Рајић А., Пргљага, Ј. *Даровити и шта с њима*, Виша школа за образовање васпитача, Вршац.

